



## **Brieven van Grietje Sluimer: vier brieven van Grietje Sluimer aan de redactie van “De dames-courant”<sup>1</sup> door J.J. Cremer.**

Het handschrift in de Koninklijke bibliotheek van de Brieven van Grietje Sluimer geb. Mispel aan de uitgever van het Dames-Weekblad zijn gedateerd 30 april 1856 - 5 januari 1857.<sup>2</sup>

1e druk in: Het dames-weekblad: lectuur voor vrouwen en meisjes uit den beschaafden stand: proza en poezij van Nederlandsche auteurs. Schiedam: H.A.M. Roelants, 1857. No. 17, 27 oktober 1856, p. 133-136; no. 36, 9 maart 1857, 283-288. Deel een en twee van de brieven is verschenen in De Dames Courant, uitgegeven door H.A.M. Roelants in mei-juni 1856.<sup>3</sup>

2e druk in: Het orgel: gedichtjes, gelegenheidsstukken. Amsterdam: D. Noothoven van Goor, 1881. p. 146-164. Romantische werken, dl. 14.

3e druk in: De lelie van 's-Gravenhage. Leiden : A.W. Sijthoff, [ca. 1888]. 6e druk. p. 218-234. Vijftig-cents-editie, no. 22.

4e druk in: De lelie van 's-Gravenhage. Leiden : A.W. Sijthoff, [ca. 1890]. 7e druk. p. 218-234. Bibliotheek van Nederlandsche schrijvers.

5e druk in: De lelie van 's-Gravenhage. Leiden: A.W. Sijthoff, [1909]. 8e druk. p. 218-234. Vijftig-cents-editie, no. 22.

6e druk in: De lelie van 's-Gravenhage. Leiden: A.W. Sijthoff's uitg.-mij., [1917]. 7e druk. p. 218-234. Romantische werken, blauwe serie.

7e druk in: De lelie van 's-Gravenhage. Leiden: A.W. Sijthoff's uitg.-mij., [c.a. 1920]. 8e druk. p. 218-234. Bibliotheek van Nederlandsche schrijvers.

8e druk: De lelie van 's-Gravenhage en andere verhalen. Z.pl., Project Gutenberg, 2020. Ebook 1230004329213. Digitale herdruk van de 7e druk.

---

<sup>1</sup> De titel gaf Cremer aan de brieven in zijn Romantische werken.

<sup>2</sup> De datering is conform de dagtekening van de brieven. Dagtekening van twee van de brieven is te Arnhem, maar waarschijnlijk zijn ze geschreven te Loenen a/d Vecht.

<sup>3</sup> Er is geen exemplaar van de Dames courant aangetroffen. Cremer zegt dat een brief in nummer 6 van de Dames courant is verschenen. Vanwege een conflict met de redactie is de Dames courant na enkele nummers stopgezet, en voortgezet als het Dames weekblad.

Handschrift brief Grietje Sluimer uit de Koninklijke bibliotheek:

~~Van de vrouwen van het oude en nieuw~~  
~~jaar, ik begreep onder de linnen met recht wat de Schijne~~  
~~Field bevingen~~

1<sup>ste</sup> Brief v. G. Sluimer  
Dames Courant 1856.

Mijnheer de Courantier of redakteur of hoe zij heeten  
 moogt ik ben zoo om en bij de zestig jaren oud, mijn  
 naam is <sup>eig</sup> Grietje Mijpel, mijn vader was in zijn tijd  
 schoolmeester te Dinges en mijn moeder was het  
 vrouw Mijpel zijn vrouw. Faen ~~was met zijn twee~~  
~~kinden bij mekaar waren, zei vader: "Grietje moet~~  
~~dienen en omdat ik de school ontleend was ongen~~  
 slag had om als mijn andere zuster met de kleine  
 - wa waren met in dienstens - ontegaan zei vader  
 Grietje moet maar de deur uit, ze kan wullen en  
 linnen naeijn en stryken en al die aardigheden men  
 ze moet dus maar de deur uit / en (zo dient ze ook  
 f was komen op mijn <sup>3</sup> malen, want dat kinder draeg  
 daar vrie ik gelyk mee van en twee zocht ik ze  
 dienst en ik kroeg er een en in bovenste bestaait  
 als linnen meid. Kan zucht te zeggen: "wat kan mij  
 dat scheelen," maar wacht eens ik ben er nog niet

NRC, 18 december 1856:

IN ALLE BOEKWINKELS KAN WORDEN INGETEKENEND, OP HET

# DAMES-WEEKBLAD.

**LECTUUR VOOR VROUWEN EN MEISJES**  
UIT DEN BESCHAAFDEN STAND.

De Uitgave geschiedt bij Maandelijksche Afleveringen van 4 a 5 Vol  
Druks (Royal Formaat), welke alle voorzien zijn van eene  
Modeplaat, met uitvoerige Beschrijving.

De Prijs per Aflevering is gesteld op 50 Cents.

Behalve een Fraajen Titel en Omslag, die gratis worden uitgegeven, ontvangen de Inteckenaars nu  
tot PREMIE, Een Muzikstuk (voor Piano-Forte), gecomponeerd door den Heer  
**ANDRÉ P. GILDENHUIJS.**

Dit Maandschrift, uitsluitend gewijd aan de belangen van het Schoone Geslacht, is bestemd  
voor onze HOLLANDSCHE DAMES te zijn, wat in het Buitenland is, een "Journal des Dames"  
selles," een "Frauenzeitung," enz, enz. De Inhoud is degelijk, afwisselend en bijna geheel oorspron-  
kelijk. De reeds verschenen Afleveringen 1-5 bevatten, in

**Proza:** Het Engagement van een Aanveger. (Eene Vertelling). — De Vrouw van een Gentle-  
man. — De wettelijke verhouding van de Vrouw in Engeland. — De opvoeding der Koninklijke Kinderen in En-  
geland. — Kinderspelen — Walhalla voor Vrouwen. — De Minne. (Eene schets). Pauline. — Geloof-  
leren. — Een gevaar minder. — Uit een Reisjournaal. — Iets over Complimenten. Brief van  
Ida G. — Johanna Greij. — Iets over Bloemen. — De Grieksche Boerin. — Liefdes-Aventuren.  
(Eene Novelle). — Gestrafte Ontrouw. — Alphonse Karr. — Een Aphorisme van Maier. — De Vrouwen  
Oudheid. — Te laat berouw. (Eene Novelle). — Een brief van rouwbeklag van Hugo de Groot.  
Dienstmeisjes. — Jean George Noverre. — Te laat geregtvaardigd. (Eene Novelle). — Een Jood-  
Meisje. — Te huis. — Brief van Grietje Sluimer. — Elma en Juana. (Eene Novelle). — Schijndood.  
Iets over Regnard. — H. Tollens, Oz. — Dag-herinneringen, en in

**Poëzy:** Iets van Heine. — Het jongst gebed. — Theodoor Körner. — Eene Moeder. — O-  
tend-Koeltje. — Kussen. — Eene Corsikaansche Ballade. — Hulde aan Rotterdam. — De Non-  
Maria. — Papilotten. — Troost. — Dat waart gij.

Schiedam, December 1856. (11107) **H. A. N. ROELANTS.**

Ulrike Vogl – Het belang van conditionaliteit, Nederlandse taalkunde 2007, no. 1:



En deze praktijk was blijkbaar hardnekkig want nog ca. 1885 noteerde Verdam in zijn *Middelnederlandsch Woordenboek* s.v. DE: “De vorm *de* is als *dee* uit te spreken, gelijk het volk nog heden doet, als het boeken leest of psalmen zingt”.<sup>95</sup> Verdam zal met ‘het volk’ allicht de weinig ontwikkelde kleine luiden op het oog hebben gehad, en blijkbaar niet alleen wanneer zij de bijbel maar ook als zij gewone boeken (voor)lazen, zulks ongetwijfeld met veel *nadruk* en *deftigheid*, verbonden met het *affect*.

De derde aanwijzing vormt het woord *altee* dat al in het begin van dit artikel terloops ter sprake is gebracht. In de volkstaal, volgens Matthijs de Vries “inzonderheid door vrouwen *tot meerderen nadruk*, met een zwaar accent op *te* uitgesproken”, is dit woord *altee* blijven bestaan tot diep in de negentiende eeuw en heeft het af en toe zijn neerslag gevonden in de belletrie van die dagen.<sup>96</sup> De auteur bij wie dit *altee* nog het meest, namelijk vier keer te lezen valt, is J.J. Cremer.<sup>97</sup>

**96** Zie: *W.N.T.*, II: kol. 67, s.v. AL. De cursivering in het citaat is van mij. Vier andere negentiende-eeuwse voorbeelden uit de belletrie vindt men in het *W.N.T.*, XVI, kol. 1107, echter niet de twee hieronder genoemde bij J.J. Cremer in diens *Daniel Sils* en *Brieven van Grietje Sluimer* en evenmin het eerste in diens *Anna Rooze*. Zie de volgende voetnoot.

**97** Het voorbeeld dat het *W.N.T.* uit diens *Anna Rooze* II [Cremer, 1887-88a: 285] aanhaalt (‘*Foei, hij had het niet moeten doen; ’t was altee*’), is wat ongelukkig gekozen omdat deze zin wordt uitgesproken door een man, zonder dat er tekstverband is dat duidelijk maakt hoe hij de spot drijft met deze woordkeus die blijkbaar werd beschouwd als typisch vrouwelijk. Beter was het het voorbeeld geweest uit *Anna Rooze* I [Cremer, 1887-88a: 8] waar verhaald wordt dat Anna Rooze bij het verlaten van het pensionaat aan de werksters Jans en Kee een plaat van Tromp en De Ruyter schenkt. Jans reageert met: ‘*Maar juffrouw Anna! Zulke mooie schilderijen! ’t is waarlijk altee (...)*’ In Cremers roman *Daniel Sils* [Cremer, 1887-88: 120] leest men ‘*Papaver –zoo– dat was altee!*’ Dit is de reactie van de gemaakt-deftige, want parvenue-achtige mevrouw Papaver als ze haar koortsige man in nachtgewaad en met nachtmuts op ziet verschijnen in de salon waar zij met haar bezoek zit. En in zijn *Brieven van Grietje Sluimer* [Cremer, 1887-88: 221] laat Cremer deze weinig ontwikkelde volkswrouw aan de redactie schrijven ‘*Neen waarlijk mijnheer, ’t was altée*’ omdat *Grietje* tot haar stomme verbazing haar ingezonden brief had afgedrukt gezien in de deftige “*Dames-courant*”.

## Literair Zutphen, 2014:

-Nog veel verhaalde ons de heer Polle en ik werd er naar van om 't hart. Letterlijk moet de schoone juffrouw door haren hartstocht in twee jaren tijds als verteerd zijn, en toen zij stierf, was zij bijna onherkenbaar geworden.

Twee dagen later zijn wij met Esboom en Doortje-nicht den weg naar Warnsveld op gewandeld, waarnaast het mooie kerkhof ligt; wij zijn erop gegaan en ik vond er ook een gloednieuwe zerk met de namen Mathilde Aleksandrina Van E. erop. Daar lag ze dan, en ik dacht aan de woorden van mijn zalige mevrouw: ‘Het kind wordt te ijdel!’ en ik dacht ook aan mevrouw Van E. die te verblind was om die schrikkelijke ondeugd in haar kind te bemerken, en ik nam mij voor om dit aan uw krant of weekblad te schrijven. Ja mijnheer, als er zooveel door de meisjes in den spiegel wordt gekeken dan deugt het al niet; dan zijn ze op den weg naar juffrouw Mathilde, naar – ô! foei! ik kan er akelig van worden en wilde nog zoo graag eens aan alle mevrouwen met kinderen toeroepen: ‘Pas op, dat uwe meisjes niet te ijdel worden, één ligt er op het kerkhof te Zutphen en ’t was zoo’n mooie!’

J.J. Cremer, *Brieven van Grietje Sluimer*

## Word in context Onverbeterd, ca. 2020:

Dienaresse, GRIETJE SLUIMER, geb. Mispel. Arnhem, 22 Oct. 1856. Sluimer volgaarne, doch verzoekt HEd. vriendelijk zoo HEd. later weer mocht schrijven, iets meer op taal en spelling te letten, dewijl de correctie al te veel tijd vordert. Enkele fouten liet zij **onverbeterd**. Het laatste gedeelte van den brief was bijna onleesbaar. Mijnheer de uitgever van het Dames-Weekblad!

*Jacobus Jan Cremer - De lelie van 's-Gravenhage*

[www.jacobcremer.nl](http://www.jacobcremer.nl)

Laatst bijgewerkt: 31 augustus 2024.